

בישול אחר בישול - יבש ולח

שו"ע אורח חיים שיה סעיף ד

ג. > תבשיל שנתבשל כל צרכו, * (כב) יא יש בו משום (כג) בישול * (כד) אם יב נצטנן. הגה: יג <ד> וי"א דוקא אם מצטמק (כה) ויפה לו (רבינו ירוחם ה"ג); ואם לא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל (כו) כמאכל ב"ד = בן דרוסאי, * שייך בו בישול * (כז) אפילו בעודו רותח; (כח) וה"מ שיש בו בישול אחר בישול, בתבשיל שיש בו (כט) מרק, (ל) אבל דבר (לא) שנתבשל כבר, (לב) והוא יבש, (לג) יד מותר לשרותו בחמין בשבת. ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, אין שורין (לד) אותו בחמין בשבת אבל (לה) מו מדיחים אותו בחמין בשבת, * (לו) <ה> חוץ מן המליח הישן ומן הדג שנקרא * קוליים האספנין שאינם צריכים בישול אלא מעט * (לז) והדחתן * היא גמר מלאכתן. הגה: * (לה) וה"ה מו כל דבר קשה שאינו ראוי לאכול כלל בלא שרייה, (למ) דאסור לשרותו בשבת, * דהוי גמר מלאכה. (הגהות מרדכי).

שיטת הרמ"א

שו"ע אורח חיים שיה סעיף טו

ונהגו להקל בזה (צט) אם לא נצטנן לגמרי, וכמו שכתבתי לעיל סי' רנ"ג.

שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות שבת סימן שיח

ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי אלא ראוי עדיין לאכול מחמת חמימותו אבל אם נצטנן לגמרי נהגין כסברא הראשונה אפילו לענין דיעבד

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(ב) מהו טעם הרמ"א /או"ח/ (שי"ח סט"ו) בדבר שיש בו מרק שכ' ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי, ומהו שיעור זה.

תשובה: טעם הרמ"א משום שסובר לדינא כהרמב"ם והרשב"א דאין בשול אחר בשול גם בלח אבל מחמירין כשנצטנן לגמרי. ושיעור החמימות שצריך להיות בלח להרמ"א הוא שראוי לאכול לאלו שרוצין לאכול חמין כדכתב בש"ע הגר"ז ס"פ.

ומה שהביא כתר"ה מאג"ט ס"ק י"ד דכשראוי עדיין לקצת בנ"א = בני אדם = לאכול מחמת חמימותו כבר יצאנו מהשש איסור דאורייתא ובדרכי סמכנין על הפוסקים דלא מהלקין בין לח ויבש, לא מובן כלל דבלא נתבשל מתחלה אלא פחות מיד סולדת אף שהוא בחום גדול הראוי לאכילת חמין הייב כשישלים לבשל עד שיהיה יד סולדת. וממילא להסוברים דיש בשול אחר בשול בלח כשנצטנן חייב אף אם נצטנן קצת שנעשה פחות מיד סולדת אף שהוא עדיין חם טובא כראוי ועוד יותר מאכילת בנ"א חמין חייב, וא"כ איך כתב דבראוי לאכול מחמת חמימותו לקצת בנ"א הוא רק בשול מדרכינן וצ"ע בכונתו.

משנה ברורה סימן שיח ס"ק כט

(כט) מרק - דכדבר לח כיון שאזיל חמימותו ונצטנן בטל ממנו שם בישולו הראשון:

הגדרת דבר יבשאלח

נשאר מקצת רוטב

משנה ברורה סימן שיח ס"ק לב

(לב) והוא יבש - ר"ל שהריקו המרק ממנו:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(ז) אוכל שרובו יבש ומיעוטו לח האם יש להחמיר שיש בו בישול אחר בישול אם נצטנן לגמרי.

תשובה: הנה לא מובן הלוק בין רוב לח למיעוט לח מאחר דמיעוט הלח יתבשל כשהוא צונן... שלכן אין דין זה ברור ומהראוי להחמיר. ובשעת הדחק הגדול אולי יש להתיר.

Ketchup, Butter

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(ח) האם מותר ליתן קעמטשאפ בשבת על בשר רותח הנמצא בכלי שני, דיש כאן ב' חומרות א' לחוש לדעת מהרש"ל (בש"ך י"ד

סי' צ"ד ס"ק ל' ומ"א סי' שי"ח ס"ק מ"ה) שדבר גוש חם חשב כ"ר = כלי ראשון. ב' לחוש שיש בישול אחר בישול בדבר לה (עי' רמ"א / או"ח / סי' שי"ח סעי' ט"ו).

ועוד אולי הקעטשאפ לא חשיב משקה כיון שהוא עב ביותר.

וכן האם מותר ליתן מלח שלא נתבשל על דבר גוש חם בכ"ש = בכלי שני, דהא מדינא אפי' בכ"ר שרי) עי' רמ"א סעי' ט' ומ"ב ס"ק ע"א).

תשובה: נראה לדינא כדעת כתר"ה דרשאין ליתן קעטשאפ על בשר רותח שניתן לכלי שני דאף אם נחמיר גם שתי חומרות הוא בשתי חומרות שהוא ספק ממש כל חומרא שאף שהוא ס"ס = ספק ספיקא = אולי יש להחמיר בשבת משום חומרתו. אבל הכא חומרא דיש בשול אחר בשול בדבר לה הוא חומרא בעלמא שגדולי הפוסקים סברי דגם בלח אין בשול אחר בשול וכן הוא הכרעת הרמ"א ונוהגין כן דרך שבנצטנן לגמרי מחמיר. וגם החומרא בדבר גוש שאף בכלי שני הוא עדיין כרותח, הא פליגי הרבה על זה (ובתוכם הרמ"א) י"ד צ"ב ס"ו) אשר הוא עיקר גדול בהוראה והמ"ו שם ס"ק י"ד מחמיר רק מצד דוחקא דסכינא שלא שייך כאן בהנחת הקעטשאפ, והח"ס הובא בפ"ת סק"ז מקיל כהרמ"א בהפ"מ = בהפסד מרוכה = וכן כתב שהורה כן גם מורו הגאון להקל בדבר גוש בעת הצורך וא"כ גם דין זה אף דהש"ך בסימן ק"ה סק"ח פוסק כמהרש"ל וכן המג"א בס"ק מ"ה אין להחשיבו כספק השקול אלא שכיון שלא ברור להיתר מחמירין, לכן צדק כתר"ה דאין להחמיר שתי החומרות אלו אף באיסורי שבת.

ומה שנסתפקת בקעטשאפ שמא הוא אוכל מחמת שהוא עב אף שנירוק ע"י שפיכה מסתבר שלא תלוי זה בדין אוכל או משקה לגבי טומאה, אלא באם הוא דבר הזב או דבר שהוא התיכה העומדת ומדובקת יחד אף בלא כלי המעמידן ומדבקן שלכן יש להחשיבו כלה.

ומלח פשיטא שמותר ליתן על בשר חם בכלי שני כדעת כתר"ה דהא לדינא אפילו בכ"ר אינו מתבשל ורק שהוא טוב להחמיר לכן בדבר גוש שהרבה חולקין אין להחמיר אבל על בשר בכלי ראשון טוב להחמיר.

(ו) האם מותר ליתן חמאה על דבר גוש חם בכלי שני.

תשובה: הנה חמאה במדינה זו שנעשה מחלב שמבשלין תחלה שנקרא פעסטערייזער / פיסטור / אם היה במדת יד סולדת הרי נעשה החמאה מחלב מבושל ומכיון שנקרש הוא כדבר יבש שאין בו משום בשול שוב, כמפורש במג"א סק"מ לענין שומן שנקרש דנעשה עתה יבש ואין בו שוב משום בשול ואף שנמוח ונעשה לח לא איכפת לן כדפי' בלבו"ש וכן הוא במ"ב ס"ק ק', וממש כן הוא החמאה במדינה זו. אבל אם הוא פחות מיד סולדת יש לאסור דהא לא נתבשל מעולם, ומכיון שכפי הנשמע איכא מי שהחום הוא מדת ק"ס או מדת קס"ה, הנה לפ"מ שבדקנו בעצמנו מדת ק"ס הוא ודאי יד סולדת ומותר (עי' לעיל ס"ק ג') ואם נמצא גם פחות מק"ס הוא ספק.

דין נולד

שו"ע אורח חיים שיה סעיף מז

מותר ליתן ק) אינפאנדה קא) כנגד האש מ <כ> במקום שהיד סולדת קב) <כא> ואף על פי שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח. הגה: קג) מא וכו' קדירה שיש בה רוטב שנקרש, שכשהשומן נימוח אינו בעין, קד) דשרי. רבי ירוחם ח"ג) קה) מב) [למז] ויש מחמירין ר"ן פרק ב"ט. ונהגו קו) להחמיר, מיהו קז) במקום צורך יש לסמוך אסברא ראשונה.

משנה ברורה סימן שיה ס"ק ק

ק) אינפאנדה וכו' - הוא פשטיד"א הנזכר בכמה מקומות והוא פת כפולה הממולא בהתיכות שומן ונותנו שם כדי לחממו והטעם שמותר דכיון [קכב] שהוא יבש אף שנצטנן לא שייך ביה בישול עוד וכמ"ש בסמ"ו ואף על פי שהשומן חוזר ונימוח מ"מ מקרי יבש כיון שבשעה שנותנו לחממו לא נמחה עדיין:

בישול אחר צלי, צלי אחר בישול

סעיף ה

* יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה, (מ) <א> אם בשלו אה"כ במשקה יש בו (מא) יז משום [יד] בישול, (מב) ואסור ליתן פת יח

<א> אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ויש (מוג) יש מתירין. הגה: בכלי שני; ויש מקילין (מד) כ אפילו בכלי ראשון; (מה) <ה> ונהגו לזוהר (מו) לכתחלה שלא ליתן פת (מוז) אפילו בכלי שני (מח) כל זמן שהיד סולדת בו.

משנה ברורה סימן שיח ס"ק מא

(מא) משום בישול - דאע"ג דאין בישול אחר בישול בדבר יבש מ"מ יש בישול אחר צלי ואפילו עדיין רותח מחמת הצליה [אחרונים] וה"ה דלשיטה זו יש צלי אחר בישול ולכן אסור ליתן דבר שנתבשל אצל האש בלי רוטב [מ"א] ולא דוקא אצל האש דה"ה בכל מקום שיוכל להצלות מחום התנור ולכן צריך לזוהר שלא להחזיר בשר מבושל בלי רוטב לתוך התנור במקום החום שהיד סולדת בו ואפילו אם יעמידנו ע"ג קדרה המפסקת

לחם דבר מבושל קרוב לאש

שו"ע אורח חיים שיח סעיף טו

(צב) דבר שנתבשל (צג) כ"צ * והוא יבש שאין בו מרק, לח מותר להניחו (צד) כנגד המדורה אפי' במקום שהיד סולדת בו. הגה: (צה) ואפי' נצטנן כבר. אבל אם הוא (צו) רותח, אפילו בדבר שיש בו מרק, מותר. (צז) ויש מקילין לומר דכל שאין נותנו (צח) ע"ג האש או הכירה ממש רק סמוך לו, לט אפילו [לה] נצטנן, מותר (המגיד פרק כ"ו). ונהגו להקל בזה (צט) אם לא נצטנן לגמרי, וכמו שכתבתי לעיל סי' רנ"ג.

ביאור הלכה סימן שיח ד"ה * והוא יבש

• והוא יבש וכו' כנגד המדורה - צ"ע הא לעיל בס"ה מביא דעת הרא"ם וע"ש במ"א דלדעתו ה"ה דיש צלי אחר בישול ואיך מתיר הכא בסתם [מס' בית מאיר על או"ח וכן הקשה בספר מאמר מרדכי ע"ש שנדחק ליישב]:

חזו"א (לד:ג, ד"ה סט"ו): ע"כ צ"ל דכל שלא יבוא למעם צלי ממש אלא יתיבש קצת - אין בזה בישול אחר בישול, ואפשר דצלי קדר כדן בישול לענין זה, ודוקא צלי על גחלים או על שפוד, יש בצליה זו אחר בישול.

עירוי חמין לתוך כוס כשיש טיפות בתוך הכוס

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן צג

יש אולי להקל בהדיח במים קרים שהיו מבושלים ונצטננו כיון דיש סוכרין דאין בשול אחר בשול אף בלח שנצטנן והוא גם פ"ר דלא ניהא ליה, אבל בלא נתבשלו לעולם יש לאסור.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(יט) האם מותר לערות מים מכ"ר לכלי שנותרו בו מיפי מים שנתבשלו ונצטננו.

תשובה: הנה יש חלוק בין טפות מים שלא מיתוסף בזה שום הנאה אף לא בכמות שאף במים קרים שהוא בשול דאורייתא אין בזה איסור להערוך והרבה פוסקים דפסיק רישא דלא ניהא לו שרי אף לכתחלה, ובטפות מים שהוא פחות מכשיעור אפשר אין להחמיר, אבל מ"מ כתבתי באג"מ ח"א ס"ס צ"ג שיש לאסור. שלכן בהיו מים רותחין שנצטננו שמעצם הדין אין בשול אחר בשול דכן סוכרין רוב הפוסקים ודאי לא שייך להחמיר בהטפות. ואם יש מים הרבה מבושלים שנצטננו יש לאסור לערות עליהו הרבה מים רותחין באופן שגם המים הצוננין יעשו רותחין כיון דהוא פסיק רישא דניהא לו.

שו"ת שבט הלוי חלק ז סימן מב

ב. אשר שאל למעשה האם צריך לייבש הכוס לפני ששופכים בו מים חמים, האם שייך בזה דין שופך חם לתוך צונן למ"ד שמועטים אסור או כאן לא נתערב, וגם הו"ל פס"ר דלא ניהא לי.

דרכי להקל אחרי הכאת הכוס על היד וכיו"ב שהוציאו עיקר ליחת המים, והנצוצים שנשארו עוד איננו עוד בגדר בישול כלל דלא נתוסף לו כלום בזה ואינו נהנה מן הבישול, ועיין מה שכתב בענין בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' מ"ה ד"ה ולישב ואינו דומה כלל למש"כ תו"י שבת י"ז ע"ב בטעם אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור יעש"ה. וגם יראה דהוא גרע מחצי שיעור, דבח"ש שייכים כל גדרי בישול אלא דחסר שיעור חיוב, משא"כ ניצוצים כ"ש אלה דלא שייכים גדרי בישול כלל, וגם בודאי הוא פס"ר דלא איכפת לי כלל.

מלח

שבת מב ע"ב

סבר רב יוסף למוימר: מלח הרי הוא כתבלין, דבכלי ראשון - בשלה, ובכלי שני לא בשלה. אמר ליה אביי, תני רבי חייה: מלח אינה כתבלין, דבכלי שני נמי בשלה. ופליגא דרב נחמן, דאמר רב נחמן: צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא.

שו"ע אורח חיים שיה סעי' ט

אבל מלח מותר ליתן לתוכו (סו) כיון שהעבירו מעל האש, דצריכא מלחא בישולא (סו) כבשרא דתורא. ויש מי שאוסר לתת לתוך כלי זה (סח) <אג> בשר מלוח, אפילו הוא (סט) כט של שור. הגה: ונ"ל (ע) דבלא מלוח נמי אסור, אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום ל דם שבנו. (עא) <יד> ויש אוסרים לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו, והמחמיר תע"ב (תוספות ומרדכי פרק כירה)

משנה ברורה סימן שיה ס"ק עא

(עא) ויש אוסרים וכו' - בגמרא איכא תרי לישני בזה ללישנא בתרא הוי מלח לקולא דקשה להתבשל כבישרא דתורא משי"ה מותר אפי' בכלי ראשון כשהעבירוהו מהאש וללישנא קמא הוי מלח לחומרא דאפי' בכלי שני מתבשל ופסקו רוב הפוסקים כלישנא בתרא אלא מפני שיש מחמירין לכן כתב דהמחמיר תבא עליו ברכה. וה"מ במלח שחופרין אבל מלח שעושין ממים שמבשלין אותם אין בו משום בישול לכו"ע דאין בישול אחר בישול וכדלקמן בסמ"ו [מ"א וש"א] [צד] וכן בצוקע"ר מותר מהאי טעמא ליתנו בכ"ר לאחר שהעבירוהו [צה] מן האש ויש [צו] שמפקפקין בזה. ומוב לזוהר מכלי ראשון לכתחלה:

שער הציון סימן שיה ס"ק צו

(צו) עיין שערי תשובה והידושי ר' עקיבא איגר, ועיין בבגדי ישע שכתב דהמרדכי לא קאי על מלח שלנו, ולכן לא החמרת בכלי שני:

Electric Urn with Water Indicator

שו"ת מנחת יצחק חלק י סימן כח

בנדון מיהם חשמלי שיש לו צינור מבחוץ המראה גובה המים, אם יש לחוש משום מבשל מחמת המים שנכנסים מהצינור

בס"ד, ירושלים עיה"ק ת"ו, יום א' ויקהל כ"א אדר א' שמו"ת לפ"ק. שלזו וכט"ס א"כ האברך החשוב חו"ב טובא הרה"ג מוה"ר משה ילר שליט"א ר"מ ביישיבה דחסידי גור פעיה"ק ת"ו. אהדש"ת כראוי, - יקרתו הגיעני במועדו, אף שמחמת מרדותי הרבים קשה עלי להשיב לכל השואלים נתתי לכב"ת משפט הקדומה, באשר הם שאלות שנתלבנו ברבים ביישיבה דחסידי גור פעיה"ק, והענינים הם בשייכות למה שאמרתי לכב"ת פא"פ, וממה שכתבתי בספרי מנחת יצחק בעז"ה, ולכן ההני לתשובת.

ע"ד מה שאמרתי לכב"ת שמים אינם נקראים מבושלים כל צרכן אא"כ העלו אבעבועות ולא די שנתחממו כשיעור היס"ב...

...ומה שסיים כב"ת דאולי דעתי דהוי כדבר שאינו מתכוין ופ"ר דלא איכפת לי אף דניחא לי שיכנס עוד מים לתוך המיחם וצ"ע, - הנה כנזכר לעיל סמכתי בענין זה על השואל, מ"מ מדהזכיר כב"ת מה שיש לדון בזה להקל, לא אמנע להראות מקום לתשו' מהרש"ם (ח"ב סימן רכ"ט) אשר דן הרבה בנדון כה"ג, ובין הצדדים לקולא צירף טעמים כנ"ל, אבל הדגיש דהמים הולכים למיחם שאינם נהנים מן אותן המים שהוחמו כלל, משא"כ בנד"ד כנ"ל.

אמנם באשר הזכיר כ"ת שהמים שבצינור מגיעים עכ"פ לא יותר מהיס"ב, ש"מ שיש במציאות שיוגיעו ליס"ב, ואם כן י"ל דה"נ בעובדא דשם ה"י המציאות באופן זה, וממילא לפימ"ש כב"ת ומבואר כן בכמה פוסקים, היכא שהגיעו המים ליס"ב הוי בישול מה"ת, וממילא אין בישול לאחר בישול, אך לפי מה שהבאנו לעיל מדברי האגלי טל בהשמטות דאע"פ שהוא כבר יס"ב, מ"מ כ"ז שלא העלה אבעבועות עדיין, ל"ה עוד בישול מה"ת, ולפי זה בנד"ד שהמים נכנסים למיחם אם נתבשל אח"כ עד שהעלה אבעבועות עובר על איסור בישול כנלענ"ד.

והנני לסיים בברכה והותם בכל חותמי ברכות, יצחק יעקב ווייס